

Prof. Dr. Durmuş TEZCAN

<https://doi.org/10.21492/inuhfd.1412586>

Silifke'nin bugün mahallesi haline gelen Taşucu Bucağı'nda 15 Mayıs 1947'de doğmuşum. Askerlik dönüşü, amcamın teşvikiyle, rahmetli babam, ticareti denemiş. Başarılı olamayınca, 1952 yılında askerden önce çalıştığı PTT İdaresine tekrar dönmüş. PTT hat bakıcısı olarak nüfusu iki bine yakın Hatay'ın Hassa İlçesi'nde uzun yıllar çalıştıktan sonra, meslekte 25 yılını doldurarak 1975'te erken emekli olup, iki küçük kardeşimin lise eğitimi için memleketimiz Silifke'ye yerleşmişti. Ben, Hassa'da başladığım ilkokulu Silifke'de dedemlerin yanında bitirdim. Sonra da Hassa'ya döndüm. Sadece bir müdür ve iki öğretmenin bulunduğu, kaymakam, veteriner hekim gibi ilçede görevli idealist insanların da derse geldiği Hassa Ortaokulu'ndan sonra, liseye Silifke'de başlayıp, Antakya Lisesi'nden yatılı öğrenci olarak 1965 yılında mezun oldum. Antakya Lisesi'nde, Fransızca hocalarımızın güçlü olması ve öğrenmek isteyenlere destek olmaları nedeniyle, Fransızcamı geliştirdiğimden, aileme yük olmamak için Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü'ne yatılı öğrenci olmak için başvurudum. Sınavdan hemen sonra Türkiye'de ikinci kez yapılan merkezi sistemde son tercihim olan İstanbul Hukuku kazanmıştım.

İstanbul'da Şehremini Ortaokulu müdürü olan rahmetli amcam, babama, şayet İstanbul'da okursam, üniversitede yurt çıkıncaya kadar kendilerinde kalabileceğimi söylemiş. Bende bu yüzden sadece İstanbul'dan tercih yapmış ve en sona da İstanbul Hukuk Fakültesini koymuştum. Amcamların benden on yaş büyük olan tek çocukları Erol Ağabeyim de İstanbul Hukuk mezunuydu. Kendisi mezun olunca kaymakamlığı tercih edip, vali olarak emekli olan benim yüksek öğrenimimde rehberim ve büyük ağabeyim olmuş bir insandır. Erol Ağabeyim, ben fakülteye kaydolduğumda, İstanbul'da askerliğinin temel eğitimine başlamış genç bir kaymakamdı. Bana hukuk fakültesine girişin kolay, fakat dört yılda mezuniyetin zor olduğunu belirterek, başarılı olmak için nelere dikkat etmem gerektiğini teker teker anlatmıştı. 1965 Ekim ayında kaydolduğum hukuk fakültesinde, derslerin başlayacağı 1 Kasım'ı beklemeden, Erol Ağabeyimin evdeki kitap ve ders notlarından derslere çalışmaya başlamıştım.

Yılda iki bin öğrenci alan İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tek-çift gruplar olarak sabah ve öğleden sonra iki sınıf halinde eğitim yapılıyordu. Ben "tekler" grubundan olmama karşın, aynı dersi farklı hocalar anlatıyorsa, her iki grupta da bu dersleri izliyordum. Yıl sonunda ise, temel derslerde önce yazılı sınav vardı. Sonuç başarılı olursa, sözlü sınava girilirdi. İlk yazılı sınavımız Roma Hukuku'ndan olmuştu. Yazılı sınavda isimsiz sözleşmelerden gelen bir olay vardı. Ben soruları çözdüm. Artan zamanda da yazdıklarımı tekrar okudum. Birden, Ziya Umur Hocamızın bazı isimsiz akitlerin zaman içinde isim aldığını söylediğini hatırlayıp acaba bu sözleşmenin bir ismi var mı diye düşünmeye başladım. "Veriyorum yapman için" (do out facias) türünden bu isimsiz sözleşmeye, son anda tüm yazdıklarımı inkâr edercesine, ismi olmadığını, fakat trampaya benzeyebileceği şeklinde bir ekleme yapmıştım. Oysa ismi olan trampa sözleşmesi "veriyorum vermen için" (do out des) türünden bir sözleşmeydi. Bu yanlış eklemenin üzüntüsüyle geldiğim

Amcamların lojmanında, okulun nöbetçi hademesi Halit Efendi'ye bir hatayla neden Roma Hukuku yazılı sınavında başarısız bir kâğıt verdiğimi anlatmış, bir mal karşılığında duvar ördürülen usta olayını, bir at verip, karşılığında daha güçlü bir eşek almaya trampa denildiği halde, yukarıdaki olayın trampaya benzediği şeklinde sınav kağıdına yanlış bir ekleme yaparak tüm bildiğimi inkâr ettiğimi söylemişim. Biraz sakinleşmek için de Çapa'dan otobüsle Eminönü'ne gittiğim sırada, okula gelip beni soran Amcama, Halit Efendi, Durmuş sınavda "çüş" demiş kalmış, üzüntüsünden dolaşmaya çıktı diye söylemiş. Karı koca öğretmen olan Amcamlar eve döndüğümde, Halit Efendinin benim sözümü yanlış anladığını görüp, bu duruma sevinirlerken, sınavdan kalırsam bütünlemede bunu telafi edebileceğim şeklinde beni teselli etmişlerdi. Fakat sonuçta yazılı sınavda da başarılı olmuş, sözlüye girme hakkı kazanmıştım. Sözlüde ise, Ziya Hoca sorularıyla çok sıkıştırdı ama, tüm soruları bildiğimden, yazılıda yaptığım bu hatalı ek nedeniyle pekiyi yerine iyi vererek beni geçirdi.

Haziran sonunda tüm sınavlarda başarılı olunca, amcam bütünlemeye kalmadan haziranda sınıfı geçmeme şaşırılmış ve Erol Ağabeyimi on yıl önce okutan hocaların aynı hocalar olmasına karşın, bunu nasıl başardığımı sorunca, ben de Erol Ağabeyimin tavsiyelerini dinleyip, ona göre derslere günü gününe çalıştığımından haziran sınavlarında başarılı olduğumu belirtmiştim.

O yılın temmuz ayı başında yanıma Erol Ağabeyimin dokuz yıl önce ikinci sınıfta ceza, idare ve borçlar hukuku derslerinde tuttuğu ders notları ile bazı kitap ve kanunlarını alarak, Hassa'ya ailemin yanına gitmeden önce, Silifke'ye ilk torun olarak beni çok seven dedemlere gitmiştim. Toroslarda dedemlerin oturduğu yayladaki bir olay ise benim hukuka bakışımı değiştirmişti. Şöyle ki, valizimi eve bırakıp geldiğim köy meydanında dedemi ziyaret ettiğim sırada, bir kahvede oturan iki kişiden biri, önce garsonla ağız dalaşına tutuşmuş, sonra da garson bir sandalyeyi o kişinin kafasına geçirerek kanlar içinde yere yuvarlanmasına neden olmuştu. Ben de, diğer insanlar gibi yaralının yardımına koşmuşum. Yarası temizlenip sarılan bu genç adam, çocuk gibi ağlıyordu. Birkaç ay kadar önce askerden terhis olup köyüne dönmüş ve köy yerindeki bir inşaatta mesleği olan duvar ustalığı yaparken duvar iskelesinden düşmüş ve bir süre sonra epilepsi olmuş, kendi deyimiyle onu “orak” tutmuş, yani sara nöbetleriyle gözü kararıp yere düşmeye başlamış. Hiçbir sosyal güvencesi olmadığından, inşaatta kaçak olduğundan, tedavi görememiş. Bu olay üzerine inşaatlarda kimse ona iş vermez olmuş. Bu yüzden muhtarlık, geçinmesi için köy meydanında kiraya verilememiş bir ağacın altında sebze satmasına izin vermiş. Birkaç hayırsever de yardım etmiş, küçük çapta manavlığa başlamış. Bazı kendini bilmez insanlar ise, bu hasta gence yardım etmek yerine onunla alay edip, “Yahu Ahmet, karın seni neden terk etti, sen iktidarsız mısın?” şeklinde alay edince, o da sinirlenip küfür bile ediyormuş. Yukarıdaki olay da bu tür bir hakaret nedeniyle meydana gelmiş. Ağlayarak bunları anlatınca, henüz ikinci sınıfa yeni geçmiş olsam da hemen eve gidip valizimdeki ceza kanununu alıp geri döndüm. Bakkaldan iki dosya kâğıdı alarak, birini Köy Jandarma Karakol Komutanlığı'na, diğerini de o zamanki ismiyle Silifke C. Savcılığı'na hitaben, olayı anlatıp, başına sandalye ile vuran ve onu bu işe azmettiren kişi hakkında şikayetçi olduğuna dair o tarihte yürürlükte olan 765 sayılı TCK m.455'e göre işlem yapılması amacıyla iki dilekçe yazıp gariban mağdur Ahmet'e imzalattım. Bu dilekçelerden ilkinin Köy Jandarma Karakol Komutanlığı'na götürüp vermesini, eğer karakolda bir işlem yapmazlarsa, diğerini götürüp Silifke C. Savcılığı'na vermesini söyledim. Karakoldan “seninle mi uğraşacağız” diye kovmuşlar, o da Silifke'ye gidip, nöbetçi C. savcısına dilekçeyi vermiş. Genç savcı, ilçe Jandarma Bölük Komutanlığı'na dilekçeyi havale etmiş ve telefonla, derhal bu iki kişinin yakalanıp C. savcılığına getirilmesini istemiş. Ardından, sandalye darbesine dayalı bayılma nedeniyle mağdurun hayati tehlike geçirdiğinden bahisle o yıllarda sorgu hâkiminden bu iki kişinin tutuklanmasını talep ederek tutuklatmış. Bu durumun benim dilekçemden kaynaklandığını öğrenen şüphelilerin ailesi, biraz da zenginliklerine güvenerek, kunduracı olan dedemin dükkanına gelip, “senin zengin düşmanı bir torunun varmış, bizim oğlanı ve kayın biraderini tutuklatmış, eğer avukat itirazdan sonuç alamazsa, torununu yakalayıp baş aşağı sallandıracağız” diye tehdit etmişler. Dedem beni buldurup, ilk vasıtayla Hatay'a doğru yola çıkmamı istedi. Ben de dedeme, “o garibana hukuki yardımda bulunmak suç mu” dedim. Ama hukukun tıp eğitimi kadar önemli olduğunu bu olay nedeniyle çok iyi anlamıştım. Gerçekten *“hukuk para gibi iyi bir hizmetçi, ama kötü bir efendiydi”*. Eğer hukuk, iyi amaçlar için kullanılmaz ise, zalimin elinde zulüm aracı olurdu. İşte bu olay, o günden sonra, benim hukuka dört elle sarılma ve iyi bir hukukçu olma azmimi güçlendirdi.

Birinci sınıfın ikinci yarısında Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan bağlanan krediyle geçinmek zor olacağından, Hassa'da yaz aylarında Orman Bölge Şefliği'nde orman işçisi olarak, benim gibi yüksek tahsile devam eden, babası adliyede hademelik yapan Özgün isimli rahmetli bir arkadaşla birlikte çalışmaya başlamıştım. Hafta sonu da çalışıp, iznimi hafta içinde kullanıyor, şehre indiğim o gün, iki hâkim ve bir C. savcısından oluşan adliyede hem kitaplarda anlayamadığım konuları soruyor hem de o günkü duruşmaları izliyordum. İki arzuhalci dışında hiçbir avukatın bulunmadığı bu küçük sınırsız kasabasında, bazen bildiğim bir konuya, duruşmadan sonra, hakları zayı olmasın diye el yazısıyla herhangi bir ücret almadan fakir köylülere dilekçe bile yazıyordum.

1966 yılı Ekim Ayı'nda İstanbul'da daha önce yanan Kadırga Yurdu'nun yerine yapılan yeni binası açılmıştı. Yurt işlemlerimi de yaptırmak için 10 Ekim'den sonra İstanbul'a gittim. Kaydımı yaptırıp yurda yerleştikten sonra, ikinci sınıfın ekim ortalarında başlayan sözlü sınavlarını izleyip, yazınki yaptığım çalışmanın faydalı olup olmadığını anlamaya çalıştım. Bu uygulamayı üç ve dördüncü sınıflara geçtiğim yıllarda da sürdürdüm. Bütünleme döneminin sözlü sınavlarını izleyip sorulara yanıt verip veremediğimi tespit etmek, özgüvenimi artırıyordu.

Erol Ağabeyim, eğer ileride politikaya atılmayı düşünmüyorsam, öğrenci temsilciliği seçimleri gibi faaliyetlerden de uzak durmamı söylemişti. Zaman zaman diğer grubun farklı hoca tarafından anlatılan derslerini de izlediğimden, tek ve çift numaralı gruplarda pek çok kişiyi tanımama rağmen, bu tür konulardan uzak durmaya çalıştım.

Dört yıl boyunca birinci sınıftan itibaren bizim tekler grubunda derslere ilgi gösteren ve birbirlerine yer ayıran çalışkan arkadaşlardan oluşan bir grubumuz oldu. Hepsini mezuniyet sonrası seçtikleri meslekte çok başarılı oldular. Bazıları avukat, bazıları sivil veya askeri hâkim-savcı, bazıları da bizim gibi akademisyen oldu. Hatta arkadaşımız Hâkim Amiral Dr. Ferhat Ferhanoglu Askeri Yargıtay başkanı oldu. Bu kapsamda, sınıf arkadaşım Medeni Hukuk hocası Prof. Dr. İlhan Ulsan ile birlikte 2019 Eylül Ayı başında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı'ndan bir randevu alarak 4 Kasım 2019 Cumartesi günü İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde mezuniyetimizin ellinci yılını kutlamak istedik. Gerekli izinler alındıktan sonra, telefon veya mail adresini bildiğim arkadaşları aramaya başladım. Kendisiyle konuştuğum arkadaşım emekli hâkim Ömer Yasa ise, bu toplantıyı daha kapsamlı organize etme görevini üstlendi. Böylece mezuniyetimizden elli yıl sonra, Türkiye'nin dört bir yanından ve hatta yurt dışından İstanbul'a gelen birçok arkadaşımızla bir araya geldik. Çok güzel bir tören oldu. Hatta bu dayanışma WhatsApp üzerinden 2019'dan beri devam ediyor. Zaman zaman İstanbul'daki arkadaşlarla toplanıp birlikte yemek bile yiyoruz.

Fakülte'deki öğrencilik yıllarımda, Kadırga Yurdu'ndaki dayanışmayı arttırmak için bazen Tepebaşı'na Osmanlı döneminde yapılan ve maalesef 1970'li yıllarda yanan, Tepebaşı Tiyatrosu'na gider, güzel bir oyun veya operet varsa, öğrenci bileti iki lira gibi çok ucuz olan ikinci balkondan, yirmi tane bilet satın alır, arkadaşlara aynı fiyattan satardım. Arkadaşlara bunu siyaset dışı kültürel bir dostluk kurmak için yaptığımı söylerdim. Eğer biletin hepsini yurttan satamazsam, kalanları da Fakülte'deki diğer arkadaşlara satardım. Tiyatroya giden arkadaşlara sorar, oyun değiştiğinde yeni bilet alıp onlara getirirdim. Böylece 1968 öncesinde başlayan ve tiyatroya izleme alışkanlığı, sık sık boykotların başladığı dönemde de siyasi bir yönü olmadığı için devam etti ve arkadaşlıklarımızı pekiştirdi. Hatta Kadırga Yurdu'nda kalan bazı arkadaşlarla Topkapı ve Dolmabahçe müzelerini de birlikte gezdik.

Fakültenin ikinci sınıfının ilk günlerinde, İstanbul Hukuk Fakültesi'nden on yıl kadar önce 67 yaşında emekli olan sınıf arkadaşım Prof. Dr. Füsun Sokullu'nun rahmetli anne ve babası, birbirine nöbetleşe yer tutan sıra arkadaşlarımızı akşam yemeğine çağırması. Sözelimi liseden beri sınıf arkadaşım olan Dr. Ferhat Ferhanoglu ve ben, ilk kez Füsunlarda "Çerkez Tavuğu" gibi yemekleri tatmıştık.

Üçüncü sınıfa başladığımız yıl, özellikle idare hukuku gibi derslerde öğrencilerin çok az başarılı olması türünden İstanbul Hukuka özgü nedenler yanında, Avrupa'da üniversite öğrencileri arasında başlayan protesto olaylarının etkisiyle, derslerimiz sık sık protestolar nedeniyle kesilmeye başlamıştı. Bu protestoları düzenleyenler, Kadırga Yurdu'nda kalan kimi arkadaşları sayesinde bizim yurdu kendilerine mesken tutma girişiminde bulunmaya başlamışlardı. Derslere boykot yüzünden ara verildiği haftalarda, iki liraya hafta içinde dört kap yemek yiyerek karnımızı doyurduğumuz Üniversite'deki Turhan Emeksiz Lokantası da kapanıyordu. Boykot yüzünden derslere ara verildiği bir hafta içinde, boykot organizatörleri bizim yurdun kafeteryasında konferans düzenlemişlerdi. Boykot liderlerinden Deniz Gezmiş gibi sınıf arkadaşım olan bazıları da birinci sınıftan beri tanıyordum. Bu boykotlarla ülkemizde çağdaş bir eğitimin oluşmasını sağlayacaklarını söylüyorlardı.

Ben söz alıp, "Arkadaşlar, böyle boykotlar düzenleyeceğinize, bir an önce mezun olup, siyasete atılarak TBMM'de yapacağımız mevzuat değişikliğiyle daha başarılı olmaz mısınız? Bakın siz boykot düzenliyorsunuz, biz derslere giremiyoruz. Senato Üniversiteyi kapatıyor. Benim gibi devlet kredisiyle okuyan ve ayda 242,5 lira alan arkadaşlar, bunun 90 lirasını yurda verirken, sabahları 25 kuruşa bir simit, öğlen ise, Turhan Emeksiz Lokantası'nda iki liraya dört kap yemek yedikten sonra akşamları da, çeyrek ekme ve elli gram helva ile eğitimimizi tamamlamaya çalışırken, boykotlar yüzünden her gün öğlende yarım ekme ve elli gram helvaya talim etmeye başladık" deyince, boykot organizatörlerinden biri, bana hitaben, "İşte Ömür Yoğurtlarına süt veren ineklerden biri. Arkadaşım uyan, sana okuttukları, kapitalist sistemin iyi bir uşağı olman için beyin yıkamadan başka bir şey değildir" diyerek yanıt verdi. Ben de onun bu cevabına karşı, "Ben en azından senin kapitalist sistem dediğin sistemin hukuk kurallarını öğreniyorum. Sen ise hiçbir şey öğrenmeyip, senin gibi bizim de cahil kalmamızı istiyorsun" diye karşılık verdim. Benim sağ veya soldan hiçbir örgüte ilgi duymadığımı bilen salonda bulunan bazı yurt arkadaşlarım, koluma girip beni salondan çıkarmıştı. O günlerde silahların konuşmadığı bir ortamda, medeni tartışmalar kavga etmeden yapılabilirdi. Fakat durum gün geçtikçe kötüleşiyordu. Yurttan tansiyonun arttığı günlerde birkaç günlüğüne Amcamlara gidiyor, tamamen boşaltmadıkları lojmanda kalıyordum. Nitekim 1968 Nisan Ayı'ndan itibaren, polis, bazı geceler Kadırga Yurdu'na gelip arama bile yapmıştı. Derken 1968 Mayıs Ayı'nda bir kısım öğrenciler Rektörlük Ana Binası'nı işgal ettiler ve haziran sınavları temmuz ayına kadar ertelenip, Üniversite'de eğitime ara verildi. O günlerde Tekirdağ Çorlu'nun bir nahiyesi olan Marmara Ereğli'sinde Nahiye Müdürü olan Ferhat Ferhanoglu'nun rahmetli babası, 1 Temmuz'dan itibaren Belediyenin kiraya vermesi nedeniyle haziran ayında boş olan deniz kıyısındaki barakalardan birini Belediye Başkanına rica ederek temin etmişti. Biz de böylece, daha sonra Tekel Genel Müdürlüğü Baş Hukuk Müşavirliği'nden emekli olan Av. Mehmet Erdem ve mezuniyet sonrası İstanbul Hukukta bir süre asistanlık ve 1973 seçimlerinde de İçel milletvekili olup, 1983'te genç yaşta kaybettiğimiz Oral Mavioğlu arkadaşımızla birlikte hem tatil yapmak hem de sınavlara hazırlanmak imkânına kavuşmuştu. Nitekim

dördümüz de, bir ay ertelemeli olarak 1968 Temmuz Ayı’nda yapılan final sınavlarının tamamını başarılar dördüncü sınıfa geçmiştik.

Üçüncü sınıfta okurken, Ferhat ve ben, ileride doktora yapmak istersek, doktora sınavına girebilmek için zorunlu olan üç lisans seminerinin, mezun olmadan önce, üçüncü sınıfın ikinci yarısından itibaren yapılabileceğini öğrenince, 1968 Şubat Ayı’nda Genel Kamu Hukuku ve Medeni Usul Hukuku derslerinin lisans seminer derslerine kaydolup, doktora semineri yapan bazı asistan hocalarımızla birlikte seminer öğrenciliği de yaptık. Bu kapsamda, lisans semineri öğrencileriyle doktora yapan asistanların aynı seminerde bir arada seminere katılmalarının uygun olmadığını düşündüren bir olay yaşadığımı da vurgulamak isterim. Beni bu kanaate getiren olay, Medeni Usul Hukukunda doktora semineri yapan iki asistan hocamızdan birine, Hoca, konuları dağıtırken “hak ile dava hakkı arasındaki ilişki” konusunu vermesiyle başlamıştı. Bana da konu olarak “tespit davası” verilmişti. Hocamız, seminere katılan her öğrencinin sunum yapana, lisans semineri yapanlar da dahil, bir soru sormasını istiyordu. Ben de, Nurullah Kunter Hocamızın “Ceza Muhakemesi Hukuku” kitabının o tarihteki 2. baskısında bu konuda iki sayfalık bir dipnot bulmuş ve sorumu “Hak ile dava hakkı arasındaki ilişki bakımından Medeni Usul Hukuku ile Ceza Usul Hukuku arasında bir fark var mıdır?” şeklinde sormuştum. Dersin Hocası, konuşmacı asistanın yanıtını tatminkâr bulmayınca, benim cevap vermeme istemişti. Ben de, Kunter Hocanın kitabından öğrendiklerimi söylemişim. Hoca bunu nereden öğrendiğimi sorunca da yanımda getirdiğim kitabın ilgili sayfalarını göstermişim. Hocamız o kitabın tashihiyi yapmış olan her iki asistan hocaya kitabı göstererek onları eleştirmişti. Bu ise, yıl sonu sözlü sınavında dersin hocasının yanında hazır olan asistan hocanın bana karşı soğuk davranmasına neden olmuştu. Bundan ders çıkararak, meslek hayatımda, son sınıfta yüksek lisanstan bir ders alma imkânı tanınan lisans üstü eğitimde, son sınıf öğrencileriyle araştırma görevlisi yüksek lisans öğrencilerinin birlikte yüksek lisans dersi almalarını bölüm başkanı olarak kabul etmemeye özen gösterdim.

1968-69 ders yılı, bir önceki yıla göre öğrenci boykotlarının daha da arttığı bir yıl oldu. Nitekim 1969 Haziran Ayı’nda yapılması gereken final sınavları, sözlü sınavlar da kaldırılarak 1969 Eylül ayına ertelendi. Böylece haziranda mezun olup, ekim ayında askere gitme düşüncemiz gerçekleşmedi. O yıl eğitimleri üç yıla çıkan eğitim enstitülerinin mezun vermemesi nedeniyle, Anadolu’dan İstanbul’a yeni öğretmen tayini yapılamamış ve İstanbul’da öğretmen açığı oluşmuştu. Bu yüzden öğrenciliğimi bilen bazı Şehremini Ortaokulu öğretmenlerinin tavsiyesiyle Fakülteden mezun olur olmaz, 1969 Ekim Ayı’ndan itibaren, Şehremini Ortaokulunun avlusundaki bir barakada ders gören üç tane birinci sınıfa bir saati yazı dersi olmak üzere haftada, sabahçı öğrencilere, toplam on sekiz saat ücretli Türkçe dersi vermeye başladım. İlk günlerde tecrübeli bir Türkçe öğretmeninden, birinci sınıf öğrencilerine nasıl davranmam gerektiğini sormam üzerine, pedagojik yönden bana bazı öğütler verip, tek başıma bu işin üstesinden gelebileceğimi söylemişti. Ben de çiçeği burnunda bir hukuk fakültesi mezunu olarak, ortaokula yeni başlayan bu öğrencilere ders vermeye başlamışım. Hatta genel sağlık muayenesi için bir defasında gittiğim Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nde, dekanlarının 1969-70 ders yılında Şehremini Ortaokulunda öğrencim olduğunu öğrenmişim. Dekan Bey, Türkçe sınavında benden pekiyi alışının öyküsünü anlatmıştı. Ortaokul birinci sınıf için ağır sayılan bir soruyu nasıl sorduğuma yıllar sonra şaşırılmış, fakat Dekan Bey’de yarattığı olumlu etkiye sevinmişim.

Avukatlık stajında, o yıllarda, barolardan kredi şeklinde bile olsa, bir yardım yapılmadığından, ortaokulda ücretli öğretmenlik yapmak beni ekonomik yönden biraz rahatlatmıştı. Baroda staj işlemlerinin sonucunu beklerken İstanbul Hukuk Fakültesi’nde doktora başlamak için 1969 Aralık Ayı’nda yabancı dil sınavı yapılacağını öğrendim. Doktora başlayabilmek için aranan üç lisans dersini, üç ve dördüncü sınıfta tamamladığımdan, Fransızcadan doktora yabancı dil sınavına girdim. Sınavda, bir doçent hocamızın yaptığım çeviride eksik bıraktığım bazı cümleciklere dikkat çekmesi üzerine, gerekli düzeltmeleri yaparak bu sınavı başardım. Böylece 1969-70 ders yılında İstanbul Hukuk doktora sınıfına 139 numarayla kaydoldum.

Benim için bu ders yılı çok yorucuydu. Zira haftada dört gün sabahtan öğlene kadar ortaokulda ders verip, oradan otobüsle Sultanahmet’teki İstanbul Adliyesi’ne gidip, öğlen aralığında staj devam defterini imzalayıp, şubat ayından itibaren ise, genelde saat 14:00 veya 14:30 da başlayan doktora seminerlerine katılıyordum. Bu seminerlere vaktinde katılabilmek için Beyazıt durağından Fakülteye koşarak gittiğim çok oluyordu. Böyle bir koşuşturmalı günde iş hukuku seminerine giren rahmetli Prof. Dr. Kenan Tuçoğlu Hocamızla aynı anda sınıfa girmiştim. Ders sırasında Hoca, bana, dersten sonra odasına uğramamı söyleyince acaba kusurlu bir davranışım mı oldu diye endişelenmişim. Dersten sonra, Hocaya çekingen bir tarzda uğradığımda, korktuğum olmamış, bana karşı mülfetif davranarak çay söylemişti. Ardından kendimi tanıtmamı isteyip, hangi liseden mezun olduğumu sordu. Ben de Antakya Lisesi deyince, şimdi olmadı dedi. Birçok kürsüde hocaların yabancı dil hazırlık sınıfı olan liselerde okumuş hukuk mezunlarını tercih ettiklerini, kendisinin de Avusturya Lisesi mezunu olduğunu, birçok hocadan benim hakkımda övücü sözler duyduğu için benimle tanışmak istediğini söylemişti. Ardından normal bir liseden mezun bir arkadaşının Adalet Bakanlığı bursuyla İsviçre’nin Bern Üniversitesi’nde medeni hukuk doktorası yaptığını ve halen Adalet Bakanlığında Hukuk İşleri Genel Müdürü olduğunu belirtip, rahmetli Dr. Bülent Olcay Beye benim için bir mektup yazıp onunla temasa geçmemi söylemişti.

Ben bunun üzerine vakit kaybetmeden o hafta perşembe akşamı bir otobüsle Ankara'ya gidip rahmetli Dr. Bülent Olcay Bey'e Hocanın mektubunu vererek tanışmışım. Bülent Bey, muhtemelen mart ayında Milli Eğitim Bakanlığının bu sınavı açacağını, haber aldığımda bana da bilgi yollayacağını söyledi. Gerçekten ilan bir gazetede çıkmış ve ben de başvurmuşum. Ankara Hukuk Fakültesi'nde dört gün boyunca yapılan bu sınavda, medeni hukuktan sorulan beş sorudan ikisine çok detaylı yanıt verememişim. Zira bu sorulardan biri hacir altına alma ile ilgili olup, Hocamız Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay'ın Filiz Kitabevinden fasiküller halinde çıkan aile hukuku kitabının o kısmının fasikülü sınavdan önce çıkmadığı gibi, Hoca da bizi o kısımdan muaf tutmuştu. Diğer bir soru da borçlar özelden alım satım sözleşmesinden çıkmıştı. Hocamız Prof. Dr. Aytekin Ataay da bu sözleşme ticari bir sözleşme olduğundan ileride o konuda derinleşmek isteyen ayrıntılı öğrenir diye o sözleşmeyi bize üstün körü anlatmıştı. Allahtan diğer üç soruya çok iyi yanıtlar verdiğimden tüm sınavlarda başarılı olmama rağmen, ceza hukukundan 20 üzerinden 20 aldığım için ceza hukuku alanında doktora yapmak üzere Belçika'ya gönderilmeme karar verilmişti. Adalet Bakanlığı'nda Bülent Bey aracılığıyla görüştüğüm bir hâkim ise, Uluslararası Ceza Hukukunda doktoramı yaparsam çok faydalı olacağını söylemişti. Amcam ve eğitime gönül vermiş iki öğretmen, o zamanlar 124.600 lira gibi İstanbul'un iyi bir semtinde üç odalı daire satın alabilme değerindeki bir miktar için bana kefil olmuşlardı. Böylece 1971 yılı muhtırasının ayak sesleri duyulan 1970 Temmuz Ayı sonunda iki valize Türkçe hukuk kitapları koyarak trenle yola çıkmış, üç günde Brüksel'e bir cumartesi günü ulaşmışım. Her yer kapalıydı ve sokaklarda adeta in cin top oynuyordu. Zira birçok kişi ya o gün senelik tatil için yola çıkmış, ya da tatildekiler Brüksel'e dönmek amacıyla bulundukları yerden hareket etmişti. Ayrıca daha dil okulları da açılmamıştı. Bana o tarihte Brüksel İktisat Fakültesi'ni bitirip Üniversitenin Sosyoloji Enstitüsü'nde çalışmaya başlayan ve daha sonra Türkiye'de Bakan da olan Bülent Akarcalı gibi bir arkadaşla Büyükelçilik Başkatibi Tanju Ülgen ve 2. kâtip Tahsin Tarlan da destek vermişti. Fena sayılmayan Fransızcamı doktora yapacak düzeye çıkarmak için önce bir dil okuluna, sonra Üniversitenin dil kursuna katıldım. Bana bu kursların yeterli olmayacağını düşünerek Paris Öğrenci Müfettişliği'nden izin alarak, Fransa'nın Tours şehrindeki Institut Touraine'e gittim. Yaz sonu Brüksel'e geri dönüp, Eylül 1971'de Brüksel Üniversitesi (ULB) Hukuk Fakültesi'nde doktora kaydoldum. 1971-72 ders yılında, Türkiye'de hukuk lisans eğitimi dört yıl iken, Belçika'da ise iki yılı ön lisans ve son üç yılı da doktora sınıfı adı altında beş yıllık lisans eğitimi nedeniyle, benden 4 ve 5.sınıflardan üç derse katılıp 1972 Haziran ayında sınavlara girerek, öncelikle diploma denkliği almam istendi. İlk derse girdiğimde, konuyu kısmen anlamakla birlikte, derste not tutamadığımı gördüm. Bunun üzerine o yıl yeni çıkan kasetli bir teyp alıp, derslerin hocalarından izin alarak teybin her yüzüne 60 dakikalık kayıt yapılabilen bu teybin mikrofonunu masanın üzerine koyarak kayıt almaya başladım. Evde bu kayıtları saatlerce ileriye ve geriye sardırarak kaydın çözümünü yapmaya çalışıyordum. Böylece bu derslerin hocaların ders anlatımlarını 2-3 ay sonra tam kavradım. Her dersten verilen ödevleri de hazırlamak ertesi yılki doktora beni bir bakıma hazırlamıştı. Yanında doktora başladığım Prof. Dr. Robert Legros, Prof. Dr. Maximiliem Philonenko'nun yanında doktorasını Suçların Manevi Unsuru isimli teziyle tamamlamış, adli yargıda Yargıtay Daire Başkanlığı'na kadar yükselmiş Brüksel Hukuk Fakültesinde Uluslararası Ceza Hukuku da okutan bir hocamızdı. İki oğlundan büyüğü benim yaşlarda avukatlığı tercih ederken küçük oğlu Brüksel Üniversitesi'nde kariyer yapmaya yönelip felsefe kürsüsüne asistan olmuştu. Doktora Hocam ve eşi, beni adeta üçüncü çocukları gibi kabul etmişlerdi. O zamanlar Fakültede çok fazla oda sıkıntısı vardı. Asistanların odası yoktu. Hocam sadece bana odasının anahtarını vermişti. Derslerini

haftada iki gün sabahları 07:30-09:30 arasında yapıp, Yargıtay'a giderdi. Ben kütüphane dışında çalışmak istersem Hocanın odasını ve telefonunu kullanırdım. Derslerde asistanlığımı yapma dışında, haziran ayında Uluslararası Ceza Hukuku dersinin sözlü sınavlarını da birlikte yapardık. İçeriye alınan ilk öğrencinin ilk sorusundan sonra içeriye alınan diğer öğrencinin ilk sorusunu ben dinlerken hoca, diğer öğrencinin ikinci soruya verdiği yanıtı dinlerdi. Ayda bir gün, beş değişik ders hocasından oluşan doktora ihtisas dersinde, tüm doktora öğrencileri doktoralarını bitirinceye kadar, o yılın ana konu başlığı altında kendi alanlarında sunum yaparlardı. Sözelimi iki yıl boyunca hukukta iyi niyet ve dürüstlük kuralı üzerine seminerler yaptık. Her beş hoca da adayın sunumundan sonra, o konuda kendi alanları bakımından açıklamalar yaparlardı.

1972 Yılı Şubat ayında 4. sınıfta okuyan ve birlikte derse girdiğim nişanlı iki öğrenci (Philippe ve Monique) ile öğle yemeği için Üniversite lokantasına gitmiştik. Orada Hukuk Fakültesini 1970'te birincilikle bitirdikten sonra asistanlık kabul etmeyip Üniversitenin bitişindeki Brüksel'in o zamanki en ünlü avukatlık ortaklığında avukatlık stajı yapan ve arkadaşımız Monique'in uzaktan akrabası ve arkadaşı olan çok sempatik görünümlü Isabelle Jager ile tanıştım. Konuşma sırasında babasının memur olduğunu söyleyince, onu kendime daha yakın hissettim. Zira benim babam da PTT hat bakıcısı olarak sonuçta mütevazı bir memurdu. Daha sonraki haftalarda birbirimizi tanıdıkça aramızda söz kesmeye ve arkadaş olmaya karar verdik. Ben doktora bitirmeden evlenmeyi düşünmediğimi, eğer doktorada başarılı olamama yönünde bir girdabın içine girersem, kefillerimi borç altına sokmamak için intihar etmeyi bile göze aldığımı belirttim. O yıl her üç dersin sınavını verdikten sonra doktora ihtisas semineri yanında, "Uluslararası Ceza Hukukunda Ülkesellik (mülkellik) ve Yetki Çatışmaları" (Territorialité et conflits de juridiction en droit pénal international) başlıklı bir doktora tez konusu aldım. Haziran ayı sonunda bir ay Adalet Bakanlığı Ceza İşleri

Genel Müdürlüğü'nde araştırma yapmak üzere Ankara'ya geldim. Ağustosun ilk günü feribota yüklediği otomobiliyle Venedik'ten İzmir'e gelen nişanlımla buluşarak, ailemle kendisini tanıştırmak üzere, İzmir, Muğla, Antalya, İçel, Adana güzergahından Akdeniz kıyılarını takip ederek Hatay Hassa'ya geldik. Bir hafta sonra, İç Anadolu'da da dolaşarak, İstanbul'a ulaştık. Daha sonra da Bulgaristan, Yugoslavya, Avusturya ve Almanya üzerinden Brüksel'e döndük. Bu arada Avrupa Konseyi Hukuk İşleri Müdürlüğü'ndeki iki aylık staj talebim kabul edildiğinden, 1974 Ekim-Kasım aylarında da tez çalışmalarımın Avrupa Konseyi sözleşmeleri boyutunu geliştirmek için trenle mobiletimi de yanıma alarak Strazburg'a geldim. Orada o tarihlerde doktorasını yapan arkadaşım Prof. Dr. Faruk Andaç'ın yardımıyla mobiletimle gidip gelebileceğim şehir dışında bir ev buldum. Daha sonra Brüksel Başsavcısı ve ardından Belçika Kralı Baudouin'in Özel Kalem Müdürü olan Jean Marie Piret'nin yanında iki ay çalışıp, tezimde kullandığım ceza hukuku alanındaki Avrupa Konseyi sözleşmelerinin nasıl hazırlandığını yakından görüp kaynakçamı geliştirdim. Ardından 1975 Ocak ayından itibaren cumartesi sabahları 09-12 arası tezimin üzerinde doktora hocam ile birlikte tartıştık. Haziran ayında tezimin gözden geçirilmiş halinin bazı kısımlarını, hocamın telefon görüşmeleri sonucu Devletler Umumi Hukuku hocası Prof. Dr. Jean Salmon, Devletler Hususi Hukuku hocası Prof. Dr. Raymond Vander Elst ve Ceza Usul Hukuku Hocası Prof. Dr. Raymond Screvens'e teslim ettim. Ardından 1974'te çıkan bir kanundan yararlanarak yaptığım bir başvuruyla dört aylık kısa dönem yedek subaylık eğitimi için 20 Haziran 1975'te Türkiye'ye gelip 1 Temmuz - 31 Ekim arası Isparta'da İstanbul ve Ankara Hukuk'tan askere gelen arkadaşlarla askerlik temel eğitimimi yapıp asteğmen olarak askerliğimi tamamlayarak Brüksel'e döndüm. Bu arada üç hocadan gelen gözlemlere göre tezimde düzeltmeler yapıp tez hocama gösterdim. Hocamın takdim yazısıyla, sadece ikişer sayfalık özet bilgiler içeren üç ek tez konumu da belirterek (bunlardan biri sık sık af kanunu çıkarılmasının hükümlülerin ıslahına uygun düşmemesi; bir diğeri de 1973'de ABD ile İsviçre arasında imzalanan ceza işlerinde adli yardım sözleşmesinde yer alan örgütlü suçlarda adli yardımlaşmada banka sırrının engel olmaktan çıkarılması konusuydu) on nüsha halinde 620 daktilo sayfasından oluşan doktora tezimi Hukuk Fakültesi Dekanlığı'na 1976 Ocak Ayı başında teslim ettim. Fakülte Kurulu tezimin Fakülte Kurulu önünde savunulmasına karar verdikten sonra tez hakkında rapor hazırlamak üzere, Hocamın başkanlığında Prof. Dr. Jean Salmon, Prof. Dr. Raymond Vander Elst ve Prof. Dr. Raymond Screvens ile Doç. Dr. Jules Messine'den oluşan jüriyi oluşturdu. Hocalar ortak raporlarını mart ayı başında sundular. Fakülte Kurulu bu raporu değerlendirdikten sonra tüm Kurul üyelerine ek fotokopiler yaptırarak sunduğum ek 25 nüsha tez üzerinden, ek tez konumla ilgili sorular da sorarak 1976 Mart sonunda Belçika Resmî Gazetesinde yapılacak ilanla 26 Mayıs 1976 günü yeri de belirtilen derslikte saat 14:00'da halka açık savunmamın yapılacağı ilan edildi. Hukuk Fakültesi Dekanı ile yeni Rektörümüz olan eski Dekanımız Prof. Dr. Jean Forest'nin de tez jürisi yanında Fakülte Kurulu üyesi olarak katılımlarıyla yapılan bu sınav sonunda "Uluslararası Ceza Hukuku Uzman Doktoru" (docteur spécial en droit pénal international) unvanını ve diplomamı aldım.

Ardından 10 Temmuz 1976'da kıyılan nikahımızdan sonra Türkiye'ye geldik. Mecburi hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığı'na yaptığım başvuru üzerine, Belçikalı bir avukat olan eşimle evlendiğim için o zamanki Hakimler Kanunundaki yabancı ile evlenme yasağı yüzünden, elimdeki Belçika devlet doktorası gibi zor elde edilen bir doktora diplomasına rağmen İstanbul ve Ankara Hukuk Fakülteleri dışında İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi gibi kurumlarda da yer bulamadım. Ortaokul diplomasının yeterli olduğu Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü kalemimde göreve başladım. Yazı İşleri Müdürü Mustafa Bey, görevimin yirmi kadar memurun çalıştığı bu büroda hakimlerin hazırlayacağı yazı müsveddelerini temize çekmek olduğunu söyleyince bir dosya kâğıdı rica edip, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne hitaben bir istifa dilekçesi yazdım. Evlenme hakkının anayasal ve AİHS'nin 12. maddesiyle korunan bir hak olduğunu belirtip, her işlemi kanun yolu denetimine tabi hakimlere getirilen yabancıyla evlenme yasağının bu hakkın özüne dokunduğunu belirterek yasal haklarım saklı kalmak üzere genel idari hizmetler sınıfından kâtip olarak atandığım bu görevden istifa ettiğimi belirttim. Sonra da o zamanlar sekreterlik sistemi bulunmadığından kapısını çalıp Genel Müdüre dilekçemi takdim ettim. Genel Müdür Muammer Yula Bey, yazı işleri şube müdürünü çağırıp kendisine danışmadan neden böyle hareket ettiğini sordu. Sonra da Ceza İşlerinde İfade ve Adli Yardım Servisindeki hakimlerin odasına benim için de bir masa yerleştirip gelmesini bildirdikten sonra bana Danıştay hakimliğine atanmada böyle bir engelin bulunup bulunmadığını da araştırmamı söyledi.

Yaptığım araştırmaya göre, Danıştay Kanunu'nun da bugün tetkik hakimliği görevi yapan raportörlüğe girişte böyle bir yasak bulunmadığı gibi, bu kimselerin Danıştay üyeliğine, oradan da Anayasa Mahkemesi üyeliğine ve hatta Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na bile yükselmeleri mümkündü. O gece çalışıp müsveddeyi hazırladım. Daktilo ettirip Genel Müdüre takdim ettim. Metnin uygun olduğunu belirtip, beni bir Danıştay üyesine gönderdi. O üyenin desteğiyle dilekçemi kaydettirip harç ve dava masrafını yatırdıktan sonra aldığım evrak tarih ve numarasını bu kişiye de bildirdim. Yazışmalar sonucu Danıştay ertesi yıl bir murafaa günü belirledi. Bu arada ben, düz memur olarak göreve başladıktan sonra aldığım aylıkla hemen bir ev bile kiralayamamıştım. Otelde kalacak param da yoktu. O sırada benim gibi daha önce

yurt dışında doktora yapmış Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdür Yardımcısı Dr. Mustafa Tören Yücel (halen Çankaya Hukuk Fakültesinde profesör) ile Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Müşavirleri Dr. Turgay Yücel ile Dr. Şeref Ünal (Daha sonra Ufuk Üniversitesinde profesör olmuştur) ağabeylerimin çok desteğini gördüm. Öncelikle Mustafa Tören Yücel Ağabey, ev tutuncaya kadar, bir ay Ankara yarı açık cezaevinin boş olan ve biraz bakıma muhtaç müdür lojmanında kalmamı sağladı. Rahmetli Şeref Ünal Ağabey de Dışişleri Bakanlığının açacağı hukuk müşavirliği sınavından haberdar etti. Adalet Bakanlığındaki ikinci ayımda açılan o sınavı elli kadar aday arasından kazanan iki kişiden biri oldum. Gelen telgrafi Genel Müdüre götürdüm. Beni Müsteşar Beye götürdü. Muvafakat verme yerine Danıştay'da açtığım dava sonuçlanıncaya kadar, Bakan Beyle görüşüp, bana hakimlerin %50 ek tazminatının olmaması nedeniyle itibar etmedikleri Bakanlık Özel Müşavirliği kadrosuna geçtim. Böylece maaşım bana verilen bu istisnai kadro nedeniyle birden birinci dereceye yükseldi.

Adalet Bakanlığı'nda göreve başladığım ilk aylarda, eşim her ay, iki hafta Brüksel'de çalışıp, iki haftalığına da Ankara'ya gelip Türkçe öğrenmeye çalışıyordu. O günlerde Genel Müdürümüz beni çağırıp,

Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir şube müdürlüğü konumundaki Adli Sicil Müdürlüğü'ndeki hizmetlerin iyi işlemediğini, bu yüzden yurt dışında adli sicil bilgisayara geçirilmesi ve hukukta bilgisayar kullanımı konusunu araştırmak üzere Avrupa Konseyi ile yirmi beş bin Fransız Fransı yardım içeren bir proje yapıldığını, yol parası Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanacak bu üç aylık araştırma projesinde, verilecek paranın otellerdeki üç aylık ikamet masrafını karşılamayacağını, bu yüzden meslektaşlarının bu iş için uygun kişinin benim olduğumu belirttiklerini ifade etti. Zira Avusturya, Hollanda, Fransa ve Belçika'da yapılacak bu araştırmada, üç ülkede birer hafta kaldıktan sonra, kalan iki aydan fazla zamanı da Brüksel'de eşimin evinde kalıp hem Belçika Adalet Bakanlığında hem de Avrupa Ekonomik Topluluğunda (bugün AB oldu) araştırma yaparak raporumu hazırlayıp dönebileceğimi söyledi. Ben ise, o güne kadar hiç bilgisayar görmemiştim. Verilen bu görev nedeniyle önce Ankara'da yaptığım bir hazırlıktan sonra Viyana'ya gittim. Avrupa Konseyi,

Avusturya'da, üç gün adli sicil merkezleştirildiği İçişleri Bakanlığında ve bir günde Adalet Bakanlığında görüşme yapmak üzere bir program hazırlamıştı. Beni pazar günü uçaktan iner inmez babası Fransız, annesi Avusturyalı olan İnterpol'de çalışan M. Noel karşıladı. Fransızca ve Almanca arasında bana tercümanlık yapmak üzere İçişleri Bakanlığı kendisini görevlendirmişti. Bu üç gün çok verimli geçti. Zira İçişleri Bakanlığının bilgisayar merkezi çok gelişmişti. Hem adli sicil kayıtlarının tutulması merkezleştirilmiş, hem de kolluk, adli olay kayıtlarını da sisteme işlediğinden, önleyici kolluk hizmetlerinde de daha o yıllarda çok iyi sonuçlar almaya başlamışlardı. Sözelimi Viyana'nın önemli eğlence merkezlerinden biri olan Prater'de, yılın hangi ay, gün ve saatlerinde işlenen suçlardaki artışları belirleyip önleyici tedbir aldıklarını söylüyorlardı. Avusturya Adalet Bakanlığı'na ise, perşembe sabahı gittim. Saat 08:30'da Bakanlık girişinde görüşeceğim kişinin ismini verdim. Bana gideceğim odayı tarif ettiler. Saat tam 09:00'da kapıyı çalıp içeriye girdim. Büroda her iki kulağında bir işitme cihazı bulunan yaşlıca bir kişi oturuyordu. Kendisine Fransızca kendimi takdim ettim. O da bana oturmam için bir koltuğu işaret etti. Yarım saat kadar, içeriye bir iki kişi girip çıktı. Sonunda birisi gelip bana Dr. Tezcan'ın nerede olduğunu sordu. Dr. Tezcan'ın ben olduğumu söyleyince, Almanca-Fransızca için çağırdıkları tercüman içeriye alındı. Meğerse benim görüştüğüm kişi Adalet Bakanlığı Müsteşarıymış. Ben kendimi takdim edince kulağı iyi duymadığından beni Türk Büyükelçiliği'nden görevlendirilmiş bir tercüman sanmış. Odaya giren memurlara, Türk Büyükelçiliği'nce görevlendirilmiş tercümanın hazır olduğunu, Dr. Tezcan da geldiğinde görüşmelerin başlayacağını söylemiş. 15 dakika sonra memurlar, Türk Büyükelçiliği'ne telefon edip, Türk Adalet Bakanlığı Müsteşarı Dr. Tezcan'ın ne zaman geleceğini sormuşlar. Onlar da bu konudan haberlerinin olmadığını söyleyince gelip bana sorarak, benim Dr. Tezcan olduğumu anlamışlar. Bu olay bana ders oldu. İlk işim el yazısıyla birkaç kartvizit hazırlamak oldu. Eğer kulağı iyi işitmeyen bu meslektaş kartvizitimi ilk karşılaştığımızda verseydim bunlar olmazdı. Bu yüzden öğrencilerime bir yabancı ile tanıştığınızda mutlaka kartvizitinizi takdim edin diye söylerim. Bakanlık Özel Müşavirliği gibi o zamanlar hiçbir hâkimin yan ödemesi olmadığı için kabul etmediği bu unvanı, Avusturya İçişleri ve Adalet Bakanlığının tercüme hatası yüzünden beni müsteşar sanmalarını da sonradan fark etmiş ve garipsemiştim. Zira benim üç gün Avusturya İçişleri Bakanlığında aldığım bilgileri onlara anlatınca, Avusturya Adalet Bakanlığı Müsteşarı, bana Atatürk Türkiye'sinde sizin gibi konuya hakim bir meslektaşın genç yaşta kıdemine bakılmaksızın bu göreve atanmanız, Atatürk'e duyduğum sevgiyi daha da arttırdı deyince, ben açıklamada bulunamamıştım.

Hakimlik sınıfına geçiş konusuna tekrar dönersek, Anayasa Mahkemesinin Danıştay'ın benim dava kapsamında def'i yoluyla başvuru üzerine iptal ettiği hakimlerin yabancıyla evlenme yasası sonrası atandığım Polatlı Savcılığında daha düşük maaş alıyordum. Altı ay her gün sabah 07:00 otobüsüyle gidip, akşam Ankara'ya döndüğüm Polatlı bana ilginç gelmişti. Bir çarşamba günü öğlen vakti yürürken, pazarda tilki derileri dikkatimi çekmiş, kış uykusuna yatan tilkilerin tarlaya çıkış deliklerine piknik tüple gaz sıkılarak yarı uykulu dışarı çıkan bu hayvanların öldürülüp derilerinin kürkçülere satıldığını öğrenmiştim. Bu hayvanların yok edilmesinin nasıl önlenilebileceği konusunu ilçe Tarım Müdürlüğünü ziyaret ederek sormuştum.

Bir defasında da bir suç dosyasında tüp gazın bir kız kaçırma olayında kullanılmak istendiğine tanık olmuştum. Bir bakıma yasak tilki avında kullanılan tüp gaz, bu kişilere kız kaçırmaya teşebbüste ilham olmuştu.

Benim hakimlikte yabancı ile evlenme yasağı nedeniyle 1976 yılında yüksek öğrenim kurumlarında asistanlık kadrosu aradığım dönemde tanıştığım ve profesörlüğünün altıncı ayında kalp krizi sonucu genç yaşta kaybettiğimiz Yılmaz Günel Hocanın vefatından sonra, 1980 yılı başında AÜ SBF’de Ceza Hukuku kürsüsünde özellikle Uluslararası İlişkiler Bölümündeki Uluslararası Ceza Hukuku dersinde yararlanılmak üzere asistanlık sınavı açılacağını arkadaşım Doç. Dr. Hasan İsmet Bıyıklı’dan öğrendim. Bu asistanlık kadrosunu rahmetli Prof. Dr. Yılmaz Günel Hocanın çıkarttığını ve benim kazanmam halinde ruhunun şad olacağını duydum. Kürsü Başkanı Prof. Dr. Feyyaz Gölcüklü Hoca, daha başarılı bir sınav kâğıdı veren olmazsa benimle çalışmaktan memnun olacaklarını söyledi. Sınava girdim kazandım, fakat Adalet Bakanlığı’ndan muvafakat almamın güç olacağı söylendi. Birkaç ay sonra da 12 Eylül Askeri Müdahalesi oldu. AÜ SBF Hocalarından rahmetli Prof. Dr. İlhan Öztrak yeni kabinede Devlet Bakanı olmuştu. Adalet Bakanlığı üst düzey bürokratları mecburi hizmeti süresini doldurmadığım gerekçesiyle adli teşkilattan ayrılmama karşı çıksalar da Devlet Bakanı İlhan Hoca aracılığıyla Adalet Bakanından nihayet gerekli muvafakat alındı ve Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesine asistan olabildim.

Fakültede asistanlar için oturacak boş oda bulunmadığından Feyyaz Hocanın hoşgörüsüyle odasının kitaplık kısmının yanında not almak için konulmuş küçük bir masayı bana vermesiyle Hocanın odasında oturmaya başladım. Birkaç gün odaya her gelişimde odanın temizliğine bakan bir hademe, beni rahatsız edecek kadar bana çok saygılı davranıyordu. Bir gün elinde EGO’nun elektrik ödeme makbuzuyla gelip, maaş ödemeleri her ayın on beşine çekilmesine rağmen, EGO’nun uygulamayı değiştirmedikten benden on beş günlüğüne bin lira borç istiyordu. İlk Adalet Bakanlığında göreve başladığımda oradaki bir hademe de aybaşından önceki cuma günü benden eşine ilaç almak için yüz lira istemiş, ben de o hafta sonu için cebimde yüz lira olduğunu söyleyip elli lirasını ona vermiştim. Sonradan bu hademenin at yarışı oynadığını, daireye her yeni gelen memura foyası meydana çıkmadan böyle bir oyun oynadığını, bir başka hâkimden aynı tarzda 250 lira borç alma olayından öğrenmişim. Bu yüzden öğle yemeğinden sonra hocaların gittiği gazete odası olarak kullanılan Meray Salonuna gidip, yeni Ceza Hukuku asistanlığına başlayan doktoralı bir savcı olduğumu söyleyip, bana güven telkin etmeyen bu hademeden bahsettim. Bir anda on kadar hocanın, o hademeye inanıp, kendisine bin ila iki bin lira arasında para verdiği ortaya çıktı. Bu olay, hocaların, savcılıktan gelmenin hali başka, hemen olayı çözdü demelerine yol açtı. Oysa ben geçmişte yaşadığım bir olaydan ders çıkarmıştım.

Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde çok mutlu beş yıl öğretim üyeliği yaptım. Orada yaşadıklarımı anlatsam sayfalar tutar. Sadece birini yazayım. 1973’te beş devletin Türkiye’ye karşı AIHM’de açtıkları davada Dışişleri Bakanlığı, hukukçu olarak yardım alabilecekleri bir genç akademisyenin ismini Feyyaz Hocadan rica etmiş. O da “Durmuş benim yanımda yetişti, o size yardım eder” demiş. Ben 1984’te doçent olmama karşın, 1983’ten itibaren yardımcı doçent olarak o davanın savunmasıyla ilgili toplantılara katıldım. 1985’te de dostane çözüme gidildi. Bu nedenle zamanın Dışişleri Bakanı rahmetli Em. Büyükelçi Vahit Halefoğlu beni de üçüncü sıradan da olsa bir doçent olarak AIHM’de Türk Hâkimliği için aday göstermişti. 1996-2004 arası devlet üniversitesinden emekli oluncaya kadar sekiz yıl AIHM’de Türkiye’nin avukatlığını yapmış ve İnsan Hakları alanında birçok yayını olan bir profesör olarak AIHM’e Türk hâkim adaylığı için yaptığım başvuru kabul gördü. Ancak, listede ismi bulunan AIHM’de önceki Türk hâkim Em. Büyükelçi Rıza Türmen hakkında adaylıktan sonra basında çıkan bazı eleştiriler nedeniyle benim de ikinci sıradan içinde bulunduğum liste geri çekilmiş, bu durum o göreve seçilebilmek için aranan tüm özelliklere sahip olduğum halde bu şansı kaybetmeme neden olmuştu.

AHM’deki sekiz yıllık çok yorucu devlet avukatlığım (buna Hükümet Ajanlığı da deniyor) dönemimde edindiğim birikimim ile şu an ikisi de profesör olan (Prof. Dr. Mustafa Ruhan Erdem ve Prof. Dr. Oğuz Sancakdar) iki eski asistanımın da katkısıyla bugüne kadar iki baskı yapan “Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu” isimli eseri yayınlama fırsatı bulduk. Bu çalışmaları genellikle Buca’daki DEÜ Hukuk Fakültesinde yapıyorduk. Bir gün saat 20:00’de eşimin eve ne zaman geleceğimi sorması üzerine biraz daha Fakültede arkadaşlarımla işim olduğunu söyledim. Ancak saat 22:30’da eve dönmeyince eşim telefonda kızgınlığını dile getirdi. Beni bu durumda gören bu iki genç meslektaşım, benim durumumun çok zor olduğunu, zira onların benzeri sıkıntıyı yaşamadıklarını, çünkü eşlerine “Hoca çalışalım dediği için benimle birlikte olduklarını” söyleyerek sıkıntıdan kurtulduklarını fakat benim böyle bir mazeretimin bulunmadığını anlatmışlardı. Bunun üzerine onları da daha fazla yormamak için çalışmaya son verip evlerimizin yolunu tutmuştuk.

Adalet Bakanlığı tarafından 2004 yılında Hâkim ve Savcı eğitiminde başvuru kitabı olacak bir kitap çalışması yapmam istendi. Avrupa Konseyinin desteğiyle 12 şehirde Hâkim ve Savcılar için eğitimcilerin eğitimi projesi yapıldı. Bu eğitimlerde kullanılmak üzere zaman darlığı nedeniyle “Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu” kitabımızdan yararlanarak “AIHM Kararları Işığında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” başlıklı kitap hazırladık. Adalet Bakanlığı bu kitaptan on bin adet basarak eğitime katılan adli ve idari yargı hâkim ve savcılarına dağıttı.

Daha sonra Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı da il ve ilçe insan hakları kurulları için bir kitap talebinde bulundu. Fakat hazırladığımız il ve ilçe insan hakları kurulları ile ilgili mevzuat değerlendirmesini de içeren çalışma taslağımız hakkında Anadolu'nun birçok kasabasındaki bazı kurul üyelerinin hukuki terimler içeren böyle bir kitaptan yararlanmalarında güçlük doğacağı şeklinde bazı eleştiriler geldi. Bunun üzerine, insan hakları dersinin Anayasa dersini desteklemek üzere bir yarı yıllık seçimsel bir ders olarak okutulması nedeniyle daha basit bir yarı yıllık bir insan hakları kitabı çıkarmanın yararlı olacağını düşündük. Böylece "Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu" isimli kitabımızın üçüncü baskısını daha sonra yapmak düşüncesiyle elimizdeki taslağı İnsan Hakları El Kitabına dönüştürmenin daha uygun olacağına karar verdik. Bu kararı alırken bazı fakültelerde insan hakları dersinin birinci sınıfta okutulmasını da dikkate aldık. Sözgelimi İstanbul Kültür Üniversitesi'nde, bu dersi daha sonra Hukuk Fakültesinin sekizinci yarı yılına aktarmamız da kolay olmadı.

İzmir'de 13 yıl boyunca Ceza Hukuku yanında İdare Hukuku dersi vermem konusunda Dekanlık ısrar ettiği için, 1986 Ocak ayından Eylül ayına kadar bir öğrenci gibi çalışarak öğrencilere tavsiye edeceğim Türkçe ders kitabı dışında Fransızca kaynaklardan kendim için bir ders notu hazırlamıştım. İdare Hukukunun kapsamına giren mevzuat ise dağınık olduğundan hazırladığım mevzuatın birincil cildine temel İdare hukuku kaynaklarını koyarken, diğerine de dersin konularına göre mevzuatı derlemiştim. Bu uygulama işimi çok kolaylaştırdı ve daha sonra Danıştayın yerleşik içtihatlarıyla ilgili bilgileri içeren bir pratik çalışma kitabı da çıkardım. Bir yandan da bu ders için ilk aldığım araştırma görevlisinden sonra, Fakülteye verilen ve diğer anabilim dallarının kullanmadığı araştırma görevlisi kadrolarına da üç yeni araştırma görevlisi alarak bu ders için ileride güçlü bir öğretim üyesi kadrosu oluşturmaya çalıştım. Zira Üniversite bünyesinde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin üç bölümünde de idare hukuku okutuluyordu. Nitekim bu dört araştırma görevlisinden üçü Fakültede kalmış ve ikisi normal sürelerinde profesörlüğe yükselmişlerdir. Benim idare hukuku anabilim dalının bana ihtiyacı kalmadığını düşünerek idare hukukunu tamamen yeni yetişen bu arkadaşlara bıraktığım sırada bir rektör, geçmişte iktisadi idari bilimler akademisinden uzmanlık alanı belli olmayan, sadece hukuk doçenti unvanına sahip bir avukatı kadroya atamıştı. Ama genç arkadaşlarımızın performansı karşısında bir süre sonra kurumdan ayrılmıştı. Benim zorunluluk nedeniyle üstlendiğim bu dersin ise, bana birçok faydası oldu. Önce DEÜ Çevre Mühendisliği Bölümünün hazırladığı su kirliliği yönetmeliği taslağına katkıda buldum. Daha sonra sekiz yıllık AİHM nezdinde yaptığım devlet avukatlığı (Hükümet Ajanlığı) döneminde de yararını gördüm. Hatta on yıl Bordeaux Üniversitesi Hukuk Fakültesinde doktora sınıfında yılda bir ay süren Uluslararası Ceza Hukuku dersine girmem de bu ders sayesinde gerçekleşti. Şöyle ki İdare Hukukuna ilk aldığım araştırma görevlisinin yabancı dil olarak sadece iyi bir İngilizcesi vardı. Ben de Fransızca kaynaklara ulaşması için onu Fransızca kurslarına yönlendirmiştim. Fransızcasını oldukça geliştirmişti. Bir gün Fransa'da Hukuk Tarihi profesörü olup iki yıllığına İzmir Fransız Kültür Merkezi Müdürlüğüne atanan Fransız meslektaşımızı ziyaret edip, meslektaşımıza, yüksek lisans tez aşamasında olan bu araştırma görevlisi yanında kendi gayretleriyle Fransızca öğrenmiş Medeni Hukukta doktora tez aşamasına gelmiş bir diğer araştırma görevlisi için Fransa'dan bir burs sağlanırsa bu iki genç meslektaşın tezleri için Fransa'da kaynak araştırması yapabileceklerini ve Fransızca dilini de geliştirebileceklerini söyledim. Benden Fransa'da konferans verebilecek bir diğer hoca daha bularak üçer konferans konusu yazmamı istedi. Böylece İzmir'deki Hukuk Fakültesiyle Fransız Hukuk Fakültelerinin iş birliğine girebilmeleri için bu iki öğretim üyesinin ikisi ay Fransa'ya davet edilmesini, ancak bu Hocaların Fransa'yı zaten tanımaları nedeniyle dosyada bilgileri yer alan iki araştırma görevlisine bu miktarın dörder aylık araştırma bursu olarak tahsis edilmesinin daha yararlı olacağını yazacağını bildirdi. Fakat bu davet iki araştırma görevlisine değil de maalesef, lise ve hukuk eğitimini Strasbourg'da yapan o tarihte yardımcı doçent olan Prof. Dr. Melda Sur ile bana çıktı. Ben 1988 Eylül ve Ekim aylarında Paris'e gittim. Bir yandan özel hayatın bilgisayar karşısında korunması konusunda çalışırken, diğer yandan da beni o yıl yapılan resmi başvuru nedeniyle AB Enstitüsünde Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik başvurusunun nedenleri üzerine bir söyleşi için davet eden Nancy Üniversitesine gittim. Halen bu Üniversitede birisi Türk Ceza Hukuku üzerine doktora tezi yazdığında jüri üyesi olarak beni davet ederler. O davet döneminde Uluslararası Ceza Hukukundaki son gelişmeler konusunda beni Bordeaux Üniversitesi de çağırdı. Konferanstan sonra onlara ceza hukuku hocası olmama karşın, İzmir'de İdare Hukuku da okuttuğum için her yıl bir idare hukuku öğretim üyesinin gelip kararlaştıracağımız bazı konularda İdare hukuku alanında ders vermesinin yararlı olacağını anladım. Böylece ilk iş birliği taslağını hazırladık. Buna göre her yıl Bordeaux Üniversitesi Hukuk Fakültesinden bir idare hukuku öğretim üyesinin bir aylığına İzmir'e geleceğini, İzmir'den de bir aylığına bir öğretim üyesinin doktora sınıfında Uluslararası Ceza Hukuku alanında ders vermek üzere Bordeaux Üniversitesine gideceğini kararlaştırdık. Bu iş birliği en azından benim AİHM'de Türkiye'nin avukatlığına atanmamın ilk yılı sonuna kadar sürdü. Ben de, İzmir'deki öğrencilerime Fransız Hocalardan bazı konuları dinleme imkânı bulmalarını sağladım. Ayrıca onlara hafta sonları da İzmir ve çevresini gezdirdim. Bu arada 1991 yılında Bordeaux Hukuk Fakültesi Öğretim Üyeleri Kurulunun Türk ve Fransız Hukuk Fakülteleri arasında kurulan iş birliğine yaptığım katkılar nedeniyle aldığı karar üzerine, Fransa Kültür Bakanlığı tarafından şahsıma Akademik Sınıftan Şövalyelik (*Chevalier des Palmes académiques*) unvan ve beraatı verildi.

AIHM'deki devlet avukatlığından ayrılırken, benden önce bu göreve başlayıp birlikte çalıştığımız ve maalesef aramızdan erken ayrılan rahmetli akademisyen meslektaşlarımız Prof. Dr. Bakır Çağlar, Prof. Dr. Aslan Gündüz ve Av. Dr. Şükrü Alpaslan'ın adlarını da saygıyla anmak isterim. Her üçü de AIHM'deki davalarda vatansever bir ruhla gecelerini gündüzlerine katarak bu ülke için canla başla çalıştılar.

2004 yılı kasım ayından beridir halen çalışmakta olduğum İstanbul Kültür Üniversitesinden de bahsetmek istiyorum. Dokuz Eylül Üniversitesinde yirmi beş yılını doldurup erken emekli olan Prof. Dr. Dr. h.c. multi Bahri Öztürk arkadaşım önce İstanbul Bilgi Üniversitesinde göreve başlayıp sonra yeni kurulan İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi kadrosuna geçmişti. 2003 yılı ocak ayında bu üniversite beni insan haklarıyla ilgili İstanbul Pera Palas'ta düzenledikleri bir uluslararası sempozyuma davet etmişti. Bu fakültede Bahri Beyden başka, en son Basın Yayın Kurumu genel kurul toplantılarında beraber çalıştığımız kurucu dekan Prof. Dr. Tayfun Akgüner, sınıf arkadaşım Prof. Dr. İlhan Ulsan ve Kıbrıs Yakın Doğu Hukuk Fakültesinde on beş günde bir hafta sonları ders vermek için birlikte olduğumuz rahmetli Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu gibi yakından tanıdığım hocalar da vardı. Bu hocalar arasında bana hep destek olan rahmetli Prof. Dr. İsmet Giritli ve rahmetli Prof. Dr. Yıldızhan Yayla Hoca gibi birçok ismi de zikredebilirim.

İstanbul Pera Palas'ta sunduğum tebliği beğenen rahmetli rektör Prof. Dr. Dr. h.c. Önder Öztunalı'nın beni fakülteye kazandırmaları için Tayfun Bey ve İlhan Beye ricada bulunması üzerine benimle konuştular. Ben onlara paranın önemli olmadığını, ancak İzmir ve Brüksel'deki evden sonra bir de İstanbul'da ev açmak istemediğimi söyledim. Bu yüzden Mütevelli Heyet Başkanımızın desteğiyle İstanbul Kültür Üniversitesinde göreve başladığım tarihten itibaren eşim dört yıl önce NATO'daki görevinden emekli oluncaya kadar Üniversitenin sağladığı ve bir kişiye yetecek küçük bir lojmanda kaldım.

Hocalarına yakın ilgi gösteren bu üniversitede çalışmaktan hep mutluluk duydum. Rahmetli Sulhi Dönmezer Hocanın başkanlığında 1990'lı yıllarda hazırladığımız yeni ceza mevzuatı 2003 yılında TBMM'ne sunuldu. Daha sonra Meclis Alt Komisyonunda özellikle TCK'nın genel hükümlerini ve bazı suç tiplerini Alman mevzuatına yaklaştıran değişiklikler yapıldı. Şahsen TCK'daki kimi değişikliklere sıcak bakmasam da bu mevzuatı tanıtmak için TBB rehberliğinde hafta sonları Bahri Beyle birlikte tüm Türkiye'yi dolaştık. Hatta bu mevzuat 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girmeden önce ekip halinde iki gün Milliyet Gazetesinin ekinde TCK ve CMK'nun özet değerlendirmesini içeren görüşlerimizi yayınladık. Ceza

Kanunu'nun ikinci kitabını oluşturan suçlardan belli başlılarına ilişkin daha önce iki baskı yaptığımız Ceza Özel Hukuku kitabımızı yeni kanuna uyarlayarak, kendilerini manevi oğullarım olarak gördüğüm Prof. Dr. Mustafa Ruhan Erdem ve Doç. Dr. Murat Önok ile birlikte yayınladık. Bu yıl bahsi geçen Ceza Özel Hukuku isimli kitabımızın 21. Baskısı yapıldı. Ceza Hukukunun yabancılık unsuru taşıyan konularıyla Uluslararası Hukukun ihlalini oluşturan konularını, bu yıl 7. baskısı yapılan Uluslararası Ceza Hukuku kitabımızda yayınladık. Ayrıca zaman darlığından bu yıl yeni baskısını çıkaramadığımız İnsan Hakları El Kitabının 9. baskısının tıpkı basımını yaptık. Sınav sorularımızı çözüm örnekleriyle birlikte derlediğimiz Ceza Özel Hukuku Pratik Çalışma kitabını da Yaşar Üniversitesinden Prof. Dr. Mustafa Ruhan Erdem'in eski asistanı Doç. Dr. Candide Şentürk Akaner ve İstanbul Kültür Üniversitesinden Dr. Öğretim Üyesi Efser Erden Tütüncü isimli iki genç meslektaşımızla sürekli olarak güncelleyerek öğrencilerin

bilgisine sunmaya devam ediyoruz.

Bu üniversite yanında, DEÜ Adalet Meslek Yüksekokulundan edindiğimiz deneyimle kurduğumuz İKÜ Adalet Meslek Yüksekokulu da, öğrencilerin ilgisini çeken ve mezunlarının da başta adli teşkilat olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşta kolayca işe girdiği bir yüksekokul olmuştur.

İstanbul Kültür Üniversitesindeki kadrolu görevim yanında, kurucularından olduğum Kıbrıs'taki Yakın Doğu Hukuk Fakültesinde haftada bir gün sembolik bir ücretle ders vermeye de devam ediyorum.

Kitaplarımızın gerek üniversitelerde ve gerekse uygulamacılar arasında değer verilen kitaplar olması da bize mutluluk veriyor.

Bunun dışında çocuğum olmadığı için mütevazı birikimimle doğduğum ve ecdadımın yaşadığı Silifke Taşucu'nda yaptırdığım Prof. Dr. Durmuş Tezcan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ise, bir başka mutluluk kaynağı olmuştur. Halen denizcilik eğitimi veren bu liseye katkıda bulunmaya devam etsem de, oradan yetişen vefalı denizci gençlerin okullarına sahip çıkarak onu daha da ileriye götüreceklerine inanıyorum.

Ülkemiz kalkındıkça, gençlerin bizden daha başarılı hizmetler vereceğine inanıyorum. Bu yüzden genç hukukçulara, bir hocamızın deyimiyile, yolunuz, sağlıklı, mutlu ve ileri olsun diyorum.

Prof. Dr. Durmuş TEZCAN / İstanbul - 20.11.2023